

๗

ก้าวเดิน

ทางปัญญา

เครื่องประกอบครบ

ผลแห่งการฝึกสมาธิของท่านในขณะนี้ ท่านกล่าวว่ามีความแน่นอนหาพอตัวแล้ว ถ้าเป็นประเภทอาหารก็เรียกว่า มีทั้งผัก ทั้งเนื้อ ปลา เครื่องปรุงอะไรต่างๆ ครบหมดแล้ว จะทำเป็นแกงก็ได้ หุงต้มก็ได้ ทอดก็ได้ เป็นแต่เพียงว่าเอามาเข้าไว้เฉยๆ ยังไม่ยอมแกงเท่านั้นเอง เพราะท่านว่าแม้แต่มากินสมาธิว่าเป็นมรรคผลนิพพาน แม้มากินผักกินหญ้าด้วยเข้าใจว่าเป็นแกง ต่อเมื่อเริ่มก้าวเดินทางด้านปัญญาจึงเท่ากับเอาอาหารประเภทต่างๆ เหล่านั้นมาแกงกิน ดังนี้

“...พอออกจากสมาธิ ด้วยอำนาจธรรมอันแผ่ตร้อนของท่านอาจารย์มันเช่นเอาอย่างหนัก จึงออกพิจารณา พอพิจารณาทางด้านปัญญาก็ไปได้อย่างคล่องตัวรวดเร็ว เพราะสมาธิพร้อมแล้วเหมือนกับเครื่องที่พร้อมที่จะมาปลูกบ้านสร้างเรือนนี้มีพร้อมแล้ว เป็นแต่เราไม่ประกอบให้เป็นบ้านเป็นเรือนเท่านั้น มันก็เป็นเศษไม้อยู่เปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร

นี่สมาธิก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้นเมื่อไม่นำมาประกอบให้เป็นสติปัญญา มันก็หนุนอะไรไม่ได้ จึงต้องพิจารณาตามอย่างที่ท่านอาจารย์มันท่านเช่นเอา พอท่านเช่นเท่านั้นมันก็ออก พอออกเท่านั้น

มันก็รู้เรื่องราว ฆ่ากิเลสตัวนั้นได้ ตัดกิเลส
ตัวนี้ได้โดยลำดับๆ เกิดความตื่นเนื้อตื่นตัว
ขึ้นมา

‘โธ! เราอยู่ในสมาธิ เรานอน
ตายอยู่เฉยๆ มากี่ปีก็เดือนแล้ว ไม่เห็นได้
เรื่องได้ราวอะไร’

คราวนี้ก็เร่งทางปัญญาใหญ่ หมุน
ตัวทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีหามลอบ้าง
เลย แต่ผมมันนิสัยโหดโผนนะ ถ้าไปแ่ง
ไหนมันไปแ่งเดียว พอดำเนินทางปัญญา
แล้ว มันก็มาตำหนิสมาธิว่า

‘มานอนตายอยู่เปล่าๆ’

ความจริงสมาธิก็เป็นเครื่องพักจิต
ถ้าพอดีจริงๆ ก็เป็นอย่างนั้น นี่มันกลับมา
ตำหนิสมาธิว่ามานอนตายอยู่เปล่าๆ ก็ปี
ไม่เห็นเกิดปัญญา...”

บาทหลวงสังฆาร

โดยปกติท่านอาจารย์มั่นจะพูด
กับท่านแบบธรรมดาคล้ายพ่อแม่พูดกับ
ลูก แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการภาวนา
แล้ว จะไม่พูดแบบธรรมดาเลยแต่จะจริง
จังเด็ดขาดและพูดอย่างคึกคักเต็มที่ ซึ่ง
ถูกกับจริตนิสัยที่ผาดโผนจริงจังของท่าน
มาก คราวนี้ก็เช่นกัน หลังจากที่เพลินกับ
การพิจารณาทางด้านปัญญาถึงกับลืม
หลับลึมนอน จนกระทั่งท่านอาจารย์มั่น
ต้องได้ใส่ปัญหาแก่ท่าน ดังนี้

“...เวลามันออกทางด้านปัญญา
แล้วนะ

‘โห! มันพิจารณาทั้งวันทั้งคืน ไม่
ได้หลับได้นอน นี่ก็ไม่ได้นอนมา ๒ คืน
๓ คืนแล้ว มันหมุนตัวๆ เลย ทั้งวันเลย’

‘นั่นละ มันหลงสังฆาร’ ท่าน
อาจารย์มั่นว่า

จึงได้เหตุผลกับอาจารย์มั่นว่า
‘ไม่พิจารณามันก็ไม่รู้ ถ้าไม่
พิจารณามันก็ไม่รู้’

‘นั่นละ บาทสังฆาร บาทหลงสังฆาร’...”
ที่แรกนี้ท่านไม่เข้าใจคำว่า บาท
หลงสังฆาร เพราะท่านอาจารย์มั่นก็ไม่ได้
อธิบายถึงความหมายไว้ให้ ที่เป็นเช่นนี้ก็
เพราะท่านรู้ถึงอุปนิสัยของลูกศิษย์ว่าเป็น
คนผาดโผน จึงได้ใส่ปัญหาแบบผาดโผน
ให้ ต่อเมื่อผ่านไปแล้ว ท่านจึงเข้าใจความ
หมาย ดังนี้

“...ความหมายท่านว่า ถ้าจะพูด
ให้พอเหมาะนะ คือ เราจะใช้ทางด้านแก
กิเลสก็ตาม เรื่องของมรรคก็ตาม เรื่องของ
สมุทัยก็ตาม จะต้องเอาสังฆารนี้ออกใช้
แต่เวลานี้สังฆารมันใช้จนเลยเถิด มันเกิน
ประมาณ มันเป็นสมุทัย ให้ใช้พอเหมาะ
พอดีมันจึงเป็นมรรคฆ่ากิเลส นี่มันเลยเถิด
แล้วจึงไม่ได้หลับได้นอน

เพราะฉะนั้นท่านถึงบอกมันหลง
สังฆาร คือสังฆาร มรรคที่แกกิเลสนี้ มัน
เป็นสมุทัยอยู่ในตัวของมันนั่น นี่เราไม่รู้
ท่านเหนือกว่า ท่านรู้แน่ เราถึงได้เถียงกับ
ท่าน

‘ถ้าไม่พิจารณามันก็ไม่รู้’
‘นั่นแหละมันหลงสังฆาร บาทหลง

สังขาร’ ขนบเลย ทิ้งหมดเลยปัญหานี้
ท่านไม่เอาไว้อะไรเลยนะ ท่านโยนทิ้งหมด ให้
เราหาใหม่...”

แบ่งพัก แบ่งสู้

ถึงตอนนี้ เมื่อท่านอาจารย์มั่นได้
ปัญหาให้ท่านได้ขบคิด ท่านจึงใคร่ครวญ
ดูใหม่ พบว่า

“...จึงได้มายังขังตัว เวลามัน
ไปเต็มเหนี่ยวของมันแล้วก็ลืมใต้จิต แล้ว
ก็หลงสังขาร ก็เอาอันนั้นเข้ามาพิจารณา
ย้อนเข้ามา หักเอาไว้ เบรกเอาไว้ เบรก
อย่างแรงเลย เมื่อมันไปเต็มเหนี่ยวแล้วมัน
เมื่อยมันเปลี้ย แต่จิตไม่ยอมสติปัญญา
ไม่ถอย รั้งเอาไว้ๆ ให้เข้าสู่สมาธิเพื่อความ
สงบพักงาน บิบบังคับให้เข้ามาๆ

จนกระทั่งเอาคำปริกรรม **พุทธโธ**
มาปริกรรม **พุทธโธ พุทธโธ...** ให้มาอยู่กับ
พุทธโธ ไม่ให้มันออกไปทำงานนี้มันจะเลย
เถิดอีก ให้มันรั้งเข้ามา ให้มันอยู่กับความ
สงบคือสมาธิของเรานั้นแหละ สมาธิมัน
เต็มภูมิอยู่แล้ว แต่ไม่ได้ใช้ เห็นว่าสมาธินี้
เหมือนเราอนตายวางั้นเถอะ ติดสมาธินี้

ที่นี้มันก็ห่มสติปัญญา ที่นี้มันจะ
เลยเถิดอีก รั้งเข้ามา ที่นี้เวลาจิตมันเข้าสู่
ความสงบนะ แน่ว โอ้อโฮ เหมือนถอดเสื้อ
ถอดหมอน สงบเย็น... แต่กระนั้นยังต้อง
บังคับไว้นะ ไม่งั้นมันพุ่งออกทำงานอีก
งานมันยังเหนื่ออันนี้อีก ต้องบังคับไว้ แต่
จับเงื่อนไขได้ว่า เมื่อเข้าพักสงบแล้ว มันมี

กำลังวังชา แล้วออกไปทำงานได้ เหมือน
กับเราทำการงานมานานแล้วเหน็ด
เหนื่อยเมื่อยล้า เราก็มาพักผ่อนนอนหลับ
หรือรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็มา
พักผ่อนนอนหลับซะ

ถึงจะเสียเวลาลำเวลาที่การทำงาน
ไปในเวลานั้นก็ตาม แต่เสียไว้เพื่อสั่งสม
กำลังในงานต่อไป อันนี้จิตของเรามันจะ
พุ่ง พุ่งเข้านักก็ตาม แต่การพักนี้เพื่อเป็น
กำลังของจิตที่จะดำเนินงานต่อไป นี่มัน
ถึงได้รู้

เวลาออกทางด้านปัญญา นี้ โธ!
ไม่มีในตำรา ว่างั้นเถอะ เราก็เรียนมา
เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงกล่าวพูดได้...
ตามต่อนกิเลส กิเลสประเภทไหนเป็น
ยังงิ สติปัญญานี้เหนือกว่าๆ ตามต่อนกัน
ทัน เผากันไปเรื่อยๆ มันเป็นเอง นั่นละที่
มันเพลิน มันไม่ได้หลับได้นอน มันเพลิน
มากกิเลส เพราะมันเห็นภัยอย่างสุดหัวใจ
แล้ว ถึงขนาดที่ว่า

‘ยังงิกิเลสไม่ตาย เราต้องตาย...’

มวดยคลุกวงใน

เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว ท่านว่ามันยิ่ง
เห็นโทษเห็นภัยของกิเลสอย่างหนัก ขณะ
เดียวกันก็เห็นคุณค่าของความหลุดพ้น
มีน้ำหนักเท่าๆ กัน เมื่อเป็นเช่นนี้ การต่อสู้
ห้าหน้าระหว่างธรรมกับกิเลสจึงไม่มีวันที่
จะยอมแพ้กันได้เลย ท่านเล่าอย่างถึงใจ
ว่า

ทางจงกรม

“...มันก็ฟุ้งนะสิ มีแต่ว่าตายเท่านั้น เรื่องแพ้ไม่พูดเลย แพ้ก็ต้องแบกหามลงเปลไปเลย ที่จะให้ยกมียอมแพ้นั้นไม่มี ชัดกันขนาดนั้น... ถ้าได้ลงทางจงกรมแล้วมันไม่รู้จักหยุด ไม่ว่าจะเวลา รอนหนาวมันไม่ได้สนใจ คือจิตมันอยู่ที่นี้ มันไม่ได้ออกนะ ออกไปตามดินฟ้าอากาศนี้ไม่ได้ ออกไปหาร่างกายนี้วันหนึ่งมันก็ไม่ได้ ออก มันพัดกันอยู่ภายในเหมือนนักมวยเข้าวงใน ว่ามันเถอะนะ ใครจะไปสนใจเรื่องความเจ็บความปวด มันไม่สนใจนะ

อันนี้ก็เสสมันเข้าวงในนะ ระหว่างธรรมกับกิเลสพัดกันวงใน มันเป็นอย่างนี้ หมุนตัวๆ เดินจงกรมตั้งแต่ฉันอาหารเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปิดกวาดตอนเย็นนะ มันเดินได้ยังไง คือมันไม่รู้เวล่ำเวลา

จนกระทั่งเวลาหยุดจากทางจงกรมแล้ว มองเห็นกาน้ำนี้มันจะตายเลย มัน

“...เอาผ้าอาบน้ำมาพับครึ่ง
แล้วก็มัดผูกบนศีรษะนี้
แล้วก็มาผูกใส่คาง เหลือแต่ตา
เดินจงกรมกลางแจ้งที่เดียว...”

ไม่ได้กินน้ำ โดดคว่ำกาน้ำมารินนี้ กลืนนี้ โห กลืนไม่ทัน สำลัก กักๆ ๗ เวลามันพัดกันนี้ไม่ได้สนใจกับสิ่งเหล่านี้ละ เวลาออกมาแล้วมาเห็นกาน้ำนี้สิ โอ้โห โดดใส่เลย เที่ยวนะ มันจะตาย แหม มันขนาดนั้นนะ

เราไม่ถึงผ้าทำแตกแต่ออกร้อน โอ้โห เหมือนไฟลนแหละ พอมาถึงที่พักถึง รุณะ ตอนนั้นไม่รู้ แดดก็ไม่รู้อน มันไม่สนใจกับแดดกับฝนอะไร แต่ไม่ได้เคย ตากฝนเดินจงกรม แต่ตากแดดนี่เคยแล้ว เราเอาผ้าอาบน้ำมาพับครึ่งแล้วก็มัดผูกบนศีรษะนี้ แล้วก็มาผูกใส่คางเหลือแต่ตา

เดินจงกรมกลางแจ้งที่เดียว บนไร่ร้างสวนร้างเขา เขากันอยู่นั้น ไม่มีร่มเลย ร่มไม่ร่มข้างหัวมัน ฟาดลงนั้นเลย ทำได้นะ ไม่สนใจกับร้อนกับหนาวอะไรเลย เพราะอันนี้มันรุนแรงภายในใจ

นี่...แล้วไม่ใช่เดินอยู่วันหนึ่งวันเดียว นั่นสิ มันเป็นประจำของมันอย่างนั้น พอเข้าทางจงกรมแล้ว เทานั้นแหละ ไม่มีเวล่ำเวลานาทีมายุ่งกวน มีแต่อันนี้พัดกันอยู่ภายใน หมุนตัวๆ เราก็เดิน ก็เดินไปยังงั้นละ แต่ทางนี้ทำงานอยู่ตลอดเวลา

เดินสะเปะสะปะไปตามเรื่องของมัน ที่นี้
เดินไม่หยุดสิ วันนี้ก็เดินวันหน้าก็เดิน
เดินหลายวันต่อหลายวัน...

...เดินจงกรมไม่รู้จักหยุด... ไม่รู้ว่า
เหนื่อยว่าอะไร เพราะมันหมุนตัวๆ อยู่
งานอยู่ที่นี่ เดินไปบางที่เดินจงกรมนี้ โนนเซ
ซัดเข้าไปในป่าโนน ไครมครามในป่าโนน
เพราะจิตมันไม่ออก ตาก็มีดมัวไปหมดละ
ซี มีแต่ซาก้าวไปๆ ก็เข้าไปโนน แล้วออก
มาอีกที เอาอีกอยู่จั้น คำว่าน้ำทำอะไร
ไม่สนใจทั้งนั้นเมื่อถึงขั้นตะลุมบอนกัน..."

มองดูคน... เนื้อหนังแดงโร

ย้อนกล่าวถึงอุบายวิธีพิจารณา
ด้านปัญญาที่ท่านดำเนินเป็นลำดับมานี้
ท่านเคยกล่าวไว้ในคราวอบรมพระเณร
เสมอๆ เพราะเป็นสิ่งที่ท่านเน้นหนักมาก
เฉพาะอย่างยิ่งแก่นักบวช จะได้อุบายวิธี
พิจารณาอันนำมาซึ่งความสงบร่มเย็นภายในใจ ดังนี้

"...ก็เร่งทางด้านปัญญา เร่งทาง
กายนี้ก่อน ตอนอสุภะ นี้สำคัญอยู่มากนะ
สำคัญมากจริงๆ พิจารณาอสุภะนี้มัน
คล่องแคล่วแกว่งกล้า มองดูอะไรทะลุไป
หมด ไม่ว่าจะหญิงจะชายจะหนุ่มจะสาว
ขนาดไหน

เอา พูดยให้เต็มตามความจริงที่จิต
มันกล้าหาญนะ ไม่ต้องให้มีผู้หญิงเฒ่าๆ

๑ กรรมฐานที่ยึดเอาซากศพเป็นอารมณ์ เพื่อพิจารณาให้เห็นความไม่งาม ความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร

แก่ๆ ละ ให้มีแต่หญิงสาวๆ เต็มอยู่ใน
ชุมชนนั้นนะ เราสามารถจะเดินบุกเข้าไป
ในที่นั้นได้โดยไม่ให้มีราคะตัณหาอันใด
แสดงขึ้นมาได้เลย นั่น ความอาภวัญ
ของจิตเพราะอสุภะ

มองดูคนมีแต่หนังห่อกระดูก มี
แต่เนื้อแต่หนังแดงโรไปหมด มันเห็น
ความสวดยความงามที่ไหน เพราะอำนาจ
ของอสุภะมันแรง มองดูรูปไหนมันก็เป็น
แบบนั้นหมด แล้วมันจะเอาความสว
งามมาจากไหนพอให้กำหนดยินดี เพราะ
ฉะนั้น มันจึงกล้าเดินบุก เอา ! ผู้หญิง
สาวๆ สวยๆ นั้นแหละ บุกไปได้สบาย
เลยถึงคราวมันกล้า เพราะเชื่อกำลังของ
ตัวเอง

แต่ความกล้านี้ก็ไม่ถูกกับจุดที่จิต
อิมตัวในขั้นนากามราคะ จึงได้ตำหนิตัวเอง

เมื่อจิตผ่านไปแล้ว ความกล้านี้มันก็บ้าอัน
หนึ่งเหมือนกัน แต่ตอนที่ดำเนินก็เรียกว่า
ถูกในการดำเนิน เพราะต้องดำเนินอย่าง
นั้นเหมือนการตำหนิอาหารในเวลาอิม
แล้วมันแล จะผิดหรือถูกก็เข้าในทำนองนี้

การพิจารณาอสุภะอสุภัง พิจารณา
ไปจนกระทั่งว่าราคะนี้ไม่ปรากฏเลย ค่อย
หมดไปๆ และหมดไปเอาเฉยๆ ไม่ได้บอก
เหตุบอกผล บอกกาลบอกเวลาบอกสถานที่
ที่บอกความแน่ใจเลยว่า ราคะความ
กำหนดยินดีในรูปหญิงรูปชายนี้ได้หมด
ไปแล้ว ตั้งแต่ขณะนั้นเวลานั้นสถานที่นั้น
ไม่บอก จึงต้องมาวินิจฉัยกันอีก ความ
หมดไปๆ เฉยๆ นี้ไม่เอา คือจิตมันไม่ยอมรับ

ถ้าหมดตรงไหนก็ต้องบอกว่า
หมด ให้รู้ชัดว่า หมดเพราะเหตุนั้น หมด
ในขณะนั้น หมดในสถานที่นั้น ต้องบอก
เป็นขณะให้รู้ชัด ฉะนั้น จิตต้องย้อนกลับมา
พิจารณาหาอุบายวิธีต่างๆ เพื่อแก้ไขกัน
อีก เมื่อหมดจริงๆ มันทำไมไม่ปรากฏชัด
ว่าหมดไปในขณะนั้นขณะนั้นะ

พอมองเห็นรูป มันทะลุไปเลย
เป็นเนื้อเป็นกระดูกไปหมดในร่างกายนั้น
ไม่เป็นหญิงสวย หญิงงาม คนสวยคนงาม
เลย เพราะอำนาจของอสุภะมีกำลังแรง
เห็นเป็นกองกระดูกไปหมด มันจะเอา
อะไรไปกำหนดยินดีเล่าในเวลาจิตเป็น
เช่นนั้น ทีนี้ก็หาอุบายพลิกใหม่ว่า

‘ราคะนี้มันสิ้นไปจนไม่มีอะไร
เหลือมัน มันสิ้นในขณะได้ด้วยอุบายใด?’

“...พอมองเห็นรูป
มันทะลุไปเลย
เป็นเนื้อเป็นกระดูกไปหมด
ในร่างกายนั้น
ไม่เป็นหญิงสวยหญิงงาม
คนสวยคนงามเลย...”

ทำไมไม่แสดงบอกให้ชัดเจน’

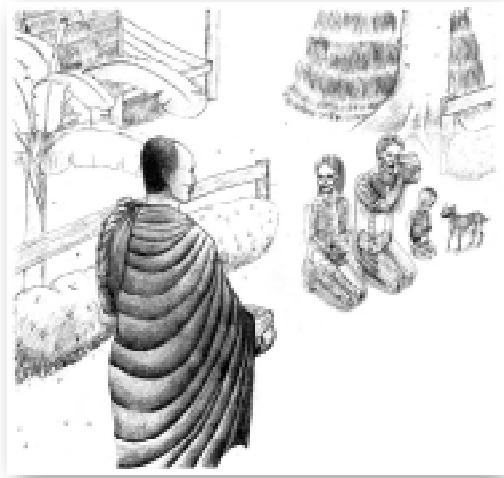
จึงพิจารณาพลิกใหม่ คราวนี้เอา
อสุภะเข้ามาบังคับ พลิกอันที่ว่าอสุภะที่มี
แต่ร่างกระดูกนั้นออก เอาหนังหุ้มห่อให้
สวยให้งาม นี่เราบังคับนะ ไม่งั้นมันทะลุไป
ทางอสุภะทันที เพราะมันชำนาญนี้
จึงบังคับให้หนังหุ้มกระดูกให้สวยให้งาม
แล้วนำเข้ามาติดแนบกับตัวเอง นี่วิธีการ
พิจารณาของเรา เดินจงกรมก็ให้ความ
สวยความงามรูปอันนั้นนะติดแนบกับตัว
ติดกับตัวไปมาอยู่อย่างนั้น

เอา มันจะกินเวลานานสักเท่าไร?
หากยังมีอยู่มันจะต้องแสดงขึ้นมา หาก
ไม่มีก็ให้รู้ว่าไม่มี...”

เหมือนว่าหมดกามราคะ

หลังจากเอาวิธีการนี้มาปฏิบัติได้
๔ วันเต็มๆ ก็ไม่แสดงความกำหนดยินดีขึ้น
มาแต่อย่างใด ถึงจุดนี้ท่านกล่าวว่า

“...ทั้งๆ ที่รูปนี้สวยงามที่สุดมันก็

ไม่แสดง มันคอยแต่จะหยั่งเข้าหนึ่งห่อกระดุก แต่เราบังคับไว้ให้จิตอยู่ที่ผิวหนังนี้ พอถึงคืนที่ ๔ น้ำตารวงออกมา บอกว่า ‘ยอมแล้ว ไม่เอา’ คือมันไม่ยินดินะ มันบอกว่า

‘ยอมแล้ว’

ด้านทดสอบก็ว่า ‘ยอมอะไร ถ้ายอมว่าสิ้นก็ให้รู้ว่าสิ้นชียอมอย่างนี้ ไม่เอายอมชนิดนี้ ยอมมีเล่ห์เหลี่ยม เราไม่เอา’

กำหนดไป กำหนดทุกแง่ทุกมุมนะ แง่ไหนมุมใดที่มันจะเกิดความกำหนัด ยินดี เพื่อจะรู้ว่าความกำหนัดยินดีมันจะขึ้นขณะใด เราจะจับเอาตัวแสดงออกมา นั่นเป็นเครื่องพิจารณาถอดถอนต่อไป พอตึกเข้าไปๆ กำหนดเข้าไปๆ แต่ไม่กำหนดพิจารณาอสุภะนะ ตอนนั้นพิจารณาแต่สุภะอย่างเดียวเท่านั้น ๔ วันเต็มๆ เพราะจะหาอุปายทดสอบหาความจริงมันให้ได้

พอสัก ๓-๔ ทุ่มลวงไปแล้วในคืนที่ ๔ มันก็มีลักษณะยุบยับเป็นลักษณะ

เหมือนจะกำหนดในรูปสวยๆ งามๆ ที่เรากำหนดติดแนบกับตัวเป็นประจำในระยะนั้น มันมีลักษณะยุบยับชอบกล สติทันนะ เพราะสติมีอยู่ตลอดเวลา นี่ พอมีอาการยุบยับก็กำหนดเสริมขึ้นเรื่อยๆ

‘นั่นมันมีลักษณะยุบยับเห็นใหม่ จับเจ้าตัวใจหลบซ่อนได้แล้วที่นี้ นั่นเห็นใหม่ มันสิ้นยังงี้ ถ้าสิ้นทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้’

กำหนดขึ้นๆ คือ คำว่ายุบยับนั้น เป็นแต่เพียงอาการของจิต แสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ได้ทำอวัยวะให้ไหวนะ มันเป็นอยู่ภายในจิต พอเสริมเข้าๆ มันก็แสดงอาการยุบยับๆ ให้เป็นที่แน่ใจว่า

‘เอ้อ นี่มันยังไม่หมด เมื่อยังไม่หมดจะปฏิบัติยังงี้?’

ที่นี้ ต้องปฏิบัติด้วยอุบายใหม่โดยวิธีสับเปลี่ยนกัน ทั้งนี้เพราะทางไม่เคยเดิน สิ่งไม่เคยรู้ จึงลำบากต่อการปฏิบัติ อยู่มาก พอเรากำหนดไปทางอสุภะนี้ สุภะมันดับพีบเดียววะ มันดับเร็วที่สุด เพราะความชำนาญทางอสุภะมาแล้ว

พอกำหนดอสุภะมันเป็นกองกระดุกไปหมดทันที ต้องกำหนดสุภะ ความสวยงามขึ้นมาแทนที่ สับเปลี่ยนกัน อยู่ นั่นก็เป็นเวลานานเพราะหนทางไม่เคยเดิน มันไม่เข้าใจก็ต้องทดสอบด้วยวิธีการต่างๆ จนเป็นที่แน่ใจ จึงจะตัดสิ้นใจลงทางใดทางหนึ่งได้ ที่นี้...”

ตื่นเงาตัวเอง

หลังจากได้ลองทดสอบกำหนด อสุภะและสุภะสลับสับเปลี่ยนกันไปมาอยู่นั้น วาระสุดท้ายที่จะทำให้ท่านได้รู้ความจริงก็คือ

“...เวลาจะได้ความจริง ก็นั่ง กำหนดอสุภะไว้ตรงหน้า จิตกำหนด อสุภะไว้ให้ตั้งอยู่อย่างนั้น ไม่ให้เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด คือตั้งให้คงที่ของมันอยู่อย่างนั้นละ จะเป็นหนัง ห่อกระดูกหรือว่าหนังออกหมดเหลือแต่ กระดูกก็ให้มันรู้อยู่ตรงหน้านั้น แล้วจิต พังดูด้วยความมีสติจดจ่ออยากรู้อยาก เห็นความจริงจากอสุภะนั้นว่า

เอา! มันจะไปไหนมาไหน กอง อสุภะกองนี้จะเคลื่อนหรือเปลี่ยนตัวไป ไหนมาไหน คือพังยังไม้มันก็อยู่อย่างนั้น ละ เพราะความชำนาญของจิต ไม่ให้ ทำลายมันก็ไม่ทำ เราบังคับไม่ให้มัน ทำลาย ถ้ากำหนดทำลายมันก็ทำลายให้ พังทลายไปในทันทีนะ เพราะความเร็ว ของปัญญา แต่เราไม่ให้ทำลาย ให้ตั้งอยู่ ตรงหน้านั้นเพื่อการฝึกซ้อมทดสอบกัน หาความจริงอันเป็นที่แน่ใจ

พอกำหนดเข้าไป อสุภะที่ตั้งอยู่ ตรงหน้านั้น มันถูกจิตกลืนเข้ามาๆ อมเข้ามาๆ หากจิตนี้ สุดท้ายเลยมารู้เห็นว่าเป็นจิต เสียเองเป็นตัวอสุภะนั้นนะ จิตตัวไป กำหนดว่าอสุภะนั้นนะมันกลืนเข้ามาๆ เลยมารู้ที่ตัวจิตเสียเองไปเป็น **สุภะ** และ

อสุภะ หลอกตัวเอง จิตก็ปลอยผลัดวะทันที ปลอยอสุภะข้างนอกว่าเข้าใจแล้วที่นี้ เพราะมันขาดจากกัน มันต้องอย่างนี้ซี

นี่มันเป็นเรื่องของจิตต่างหากไป วาดภาพหลอกตัวเอง ตื่นเงาตัวเอง อัน นั้นเขาไม่ใช่ราคะ อันนั้นไม่ใช่โทสะ ไม่ใช่ โมหะ ตัวจิตนี้ต่างหากเป็นตัวราคะ โทสะ โมหะ ที่นี้พอจิตรู้เรื่องนี้ชัดเจนแล้ว จิตก็ ถอนตัวจากอันนั้นมาสู่ภายใน พอจิตแยก ออกไปมันก็รู้ว่า ตัวนี้ออกไปแสดงต่าง หาก ที่นี้ภาพอสุภะนั้นมันก็เลยมาปรากฏ อยู่ภายในจิตโดยเฉพาะ

กำหนดอยู่ภายในพิจารณาอยู่ ภายในจิต ที่นี้มันไม่เป็นความกำหนด อย่างนั้นนะซี มันผิดกันมาก เรื่องความ กำหนดแบบโลกๆ มันหมดไปแล้ว มันเข้าใจชัดว่า มันต้องขาดจากกันอย่างนี้คือมัน ตัดสินกันแล้ว เข้าใจแล้ว ที่นี้ก็มาเป็นภาพ ปรากฏอยู่ภายในจิต ก็กำหนดอยู่ภายใน นั้น พอกำหนดอยู่ภายใน มันก็ทราบชัด อีกว่า ภาพภายในนี้ก็เกิดจากจิต มันดับ มันก็ดับไปที่นี้มันไม่ดับไปที่ไหน

พอกำหนดขึ้นมนดับไป พอกำหนด ไม่นานมันก็ดับไป ต่อไปมันก็เหมือนฟ้า แลบนั่นเอง พอกำหนดพับขึ้นมาเป็นภาพ ก็ดับไปพร้อมๆ กัน เลยจะขยายให้เป็น สุภะอสุภะอะไรไม่ได้ เพราะความรวดเร็ว ของความเกิดดับ พอปรากฏขึ้นพับ ก็ดับ พร้อมๆ

ต่อจากนั้นนิมิตภายในจิตก็หมด ไป จิตก็กลายเป็นจิตว่างไปเลย ส่วน

อสุภะภายนอกนั้นหมดปัญหาไปก่อนหน้า
นี้แล้ว เข้าใจแล้วตั้งแต่ขณะที่มันกลืนตัว
เข้ามาสู่จิต มันก็ปล่อยอสุภะข้างนอก
ทันทีเลย รูป เสียง กลิ่น รส อะไรข้างนอก
มันปล่อยไปหมด เพราะอันนี้ไปหลอกต่าง
หากนี้ เมื่อเข้าใจตัวนี้ชัดแล้ว อันนั้นไม่มี
ปัญหาอะไร มันเข้าใจทันทีและปล่อยวาง
ภายนอกโดยสิ้นเชิง...”

อัศจรรย์จิต

ท่านเล่าถึงความอัศจรรย์ของจิต
ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นต่อไปว่า

“...หลังจากภาพภายในดับไป
หมดแล้ว จิตก็ว่าง ว่างหมดที่นี้ กำหนดดู
อะไรก็ว่างหมด มองดูต้นไม้ภูเขาตึกราม
บ้านช่อง เห็นเป็นเพียงรางๆ เป็นเงาๆ แต่
ส่วนใหญ่คือจิตนี้มันทะลุไปหมด ว่างไป
หมด แม้มองดูร่างกายตัวเองมันก็เห็น
แต่พอเป็นเงาๆ ส่วนจิตแท้มันทะลุไปหมด
ว่างไปหมด ถึงกับออกอุทานในใจว่า

‘โอโฮ! จิตนี้ว่างถึงขนาดนี้เชียวนา
ว่างตลอดเวลา ไม่มีอะไรเข้ามาในจิตเลย’

“...มองดูต้นไม้ ภูเขา
ตึกรามบ้านช่อง...
เห็นเป็นเพียงรางๆ เป็นเงาๆ ...
มันทะลุไปหมด
ว่างไปหมด...”

ถึงมันจะว่างอย่างนั้นมันก็ปรุง
ภาพเป็นเครื่องฝึกซ้อมอยู่เหมือนกัน เรา
จะปรุงภาพใดก็แล้วแต่เถอะ เป็นเครื่องฝึก
ซ้อมจิตใจให้มีความว่างช้าของเข้าไป
จนกระทั่งแยบเดียวว่างๆ พอปรุงขึ้นแยบ
มันก็ว่างพร้อมๆ ไปหมด

ตอนนี้แหละ ตอนที่จิตว่างเต็มที
ความรู้อันนี้จะเด่นเต็มทีที่นี้ คือ รูปก็ดี
เวทนาจิตี สัจญญาก็ดี สังขารก็ดี วิญญาน
ก็ดี มันรู้รอบหมดแล้ว มันปล่อยของมัน
หมด ไม่มีอะไรเหลือ เหลือแต่ความรู้เดียว
มันมีความปฏิบัติ มันมีความสัมผัส
สัมผัสอันนี้อ้อยอิงอยู่อย่างละเอียดสุขุม
มาก ยากจะอธิบายให้ตรงกับความจริงได้
มันมีความดูดีมออยู่กับความรู้อันนี้อ่าง
เดียว

พออาการใดๆ เกิดขึ้นปั้บมันก็ดับ
พร้อม มันดูอยู่นี้ สติปัญญาขั้นนี้ ถ้าครั้ง
พุทธกาลเรียกว่า **มหาสติมหาปัญญา**
แต่สมัยทุกวันนี้ เราไม่อาจเอื้อมพูด เรา
พูดว่า **สติปัญญาอัตโนมัติ** ก็พอตัวแล้ว
กับที่เราใช้อยู่มันเหมาะสมกันอยู่แล้ว ไม่
จำเป็นจะต้องให้ชื่อให้นามสูงยิ่งไปกว่า

นั่น มันก็ไม่พ้นจากความจริงซึ่งเป็นอยู่นี้
เลย จิตดวงนี้ถึงได้เด่น ความเด่นอันนี้มัน
ทำให้สว่างไปหมด...”

หลักเกณฑ์อันใหญ่หลวง

หลังจากที่จิตลงอยู่นานเป็น
ชั่วโมงๆ แล้วจึงค่อยถอยขึ้นมา เมื่อท่าน
กำหนดดูต้นไม้วัว กุฎิ ศาลา กลับไม่เห็น
เลย ว่างไปหมด แม้มืดตาดูก็มองเห็นเป็น
ร่างๆ แล้วว่างไปหมด ตามองเห็นวัตถุพอ
เป็นร่างๆ เงามๆ ส่วนใหญ่ของจิตมันทะลุไป
หมดว่างไปหมดจนน่าอัศจรรย์ จากนั้น
ท่านก็นำเรื่องนี้ไปเล่าถวายท่านอาจารย์
มั่น ท่านก็พูดร้องขึ้นทันทีอย่างซึ่งซัง
ตั้งตั้งว่า

“เอ้อ! ถูกต้องแล้ว เหมาะแล้ว
ได้หลักพยานแล้ว ได้หลักได้เกณฑ์
แล้วอย่างนี้ละ... ผมเป็นที่ถ้าสาริกา เป็น
อย่างท่านมหานี้ละ เอาเลยได้การ”

จากนั้นท่านอาจารย์มั่นเมตตา
เล่าถึงความอัศจรรย์ของจิตที่เกิดขึ้นที่
ถ้าสาริกา นครนายก ให้ท่านฟังภายใน
ห้องบนกุฎิที่วัดหนองผือ ท่านนำมาเล่า
ดังนี้

“...ท่านอยู่ถ้าสาริกา นั้นเวลาท่าน
ได้รับความทุกข์นั้นละ คนเราเวลาจน
ตรอกจนมุมจริงๆ ช่วยตัวเองได้นะ
ปัญญาตัวเอง ของท่านก็เหมือนกัน ท่าน
เป็นโรคทอง ยานี้ก็เคยบำบัดกันได้เป็น
ระยะๆ ไปท่านว่า แล้วไปอยู่ในถ้าสาริกา

ก็เป็นยาสมุนไพรมีอยู่ตามที่ท่านพัก เขาก็
บอกแล้วก่อนที่ท่านจะขึ้นไปว่า

‘พระตาย ๔ องค์แล้วถ้านี้’

เขาจึงถามว่า ‘นี่ท่านจะตายองค์ที่
๕ หรือ?’ เขาบอกท่านไม่ฟัง ท่านบอกให้
เขาพาไปส่งขึ้นถ้าสาริกา ‘นี่ท่านจะตาย
องค์ที่ ๕ หรือ?’ เขาว่าอย่างนั้น

‘โอย ที่ไหนก็ไม่ว่าแหละ’ ท่านว่า
อย่างนั้น ‘ขอไปดู ควรอยู่ที่อยู่’ นั้นฟังสิ
ท่านพูดถ่อมตนของท่าน ‘ควรอยู่ที่อยู่
ควรลงก็ลง ให้ไปดูเสียก่อน’ ทางจิตท่าน
ไม่ได้เป็นอย่างนั้น ท่านเล่าให้ฟัง ‘ที่ไหน
มันไม่ตายนะ’ ท่านว่าอย่างนั้นทีเดียวนะ

‘ถ้าหรือไม่ถ้า มันก็ตายทั้งนั้นนี่นะ
ป่าช้ามีอยู่ทั่วไป’ นั้นในใจของท่าน แต่
เวลาพูดออกมา ‘เข้าไปดูเสียก่อนมันควร
อยู่ที่อยู่ ไม่ควรอยู่ที่ลงเสีย’

ท่านว่าอย่างนั้น พอขึ้นไปแล้วโรค
ก็กำเริบใหญ่เลย ‘นี่เรานี่จะเป็นองค์ที่ ๕
จริงๆ หรือ?’ ท่านก็ว่าอย่างนั้น ‘เอ้า ห้าก็
ห้า’ ท่านไม่ได้ถอย ‘เอ้า ห้าก็ห้า’ ว้างนั้นเลย
เอายาอะไรมาฉันก็ไม่มียาเลยแหละ สุด
ท้ายท่านบอกว้ายากำอยู่ป่าเข้าป่า

‘มันเป็นอะไร เอ้า! เป็นก็เป็น
ตายก็ตาย’

ยาที่กำนี่เอามาต้มแล้วป่าเข้าป่า
เลย ทั้งหมดเข้าในถ้าเลย ถ้าเล็กๆ เราไป
ดูหมดแหละ ที่ท่านบอกตรงไหน ไปดู ที่นี้
เวลามันเอาจริงๆ มันก็หนักจริงๆ หนักก็
พัดกันเลย... ทุกขเวทนา เอากันเต็ม
เหนียว

“...มันจะเป็นบ้านะท่าน
ผมไม่ได้สอนให้คนเป็นบ้า
มันเป็นมันก็เป็นหนเดียวเท่านั้น
ผมก็เป็นหนเดียวเท่านั้นแหละ
ผมไม่เห็นเป็นบ้า...”

‘เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เอา
สนามรบนี้เป็นป่าช้า สนามรบกับความ
ทุกข์ความทรมาน กับกิเลสตัณหาที่เกิด
ความฟุ้งซ่านวุ่นวายต่างๆ ขึ้นในนั้น
พัดกันไปในนั้นเลย

เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย’
พอได้ที่มันก็พริบเลย พอลงได้
จิ้งหะแล้วพริบทันที ดับหมดเลยโลกธาตุ
สว่างจ้าไปหมดเลย ไม่มีอะไรปิดบังลึกลับ
สว่างจ้าไปหมดเลย

ที่เราพูดถึงเรื่องผีใหญ่ที่มันจะ
มาตีท่าน อย่างนั้นแล้วเห็นไหมละ แยก
เหมือนท่อนเหล็กจะมาตีท่าน ดังที่เขียน
ในหนังสือประวัติท่านอาจารย์มัน นี่ละ
ความจริง ปีพรรษา ๒๒ ท่านได้หลักเกณฑ์
ไม่หวั่นไหวตรงนั้นละ ทั้งๆ ที่กิเลสมีอยู่นะ
แต่ว่าหลักธรรมนี้เข้าสู่ใจแล้ว ไม่หวั่นไหว
เลย เชื้อแค้นต่อมรรคผลนิพพาน กล้าหาญ
ตั้งแต่นั้นมา ไปได้หลักเกณฑ์อันใหญ่
หลวงที่ถ้ำสาริกา...”

เมื่อท่านได้เล่าถวายท่านอาจารย์
มันแล้ว ท่านรู้สึกว่าจิตใจฟุ้งขึ้น และยัง

ท่านอาจารย์มันเมตตาเล่าเรื่องของท่าน
เองดังกล่าวเป็นสักขีพยานอันเป็นเอกด้วย
แล้ว ใจของท่านก็ยิ่งฟุ้งขึ้นด้วยความปีติ
ยินดี จากนั้นจึงเร่งภาวนาอย่างเต็มที่ด้วย
ตั้งใจจะให้ได้ผลอัศจรรย์ดังเดิม

ท่านภาวนาอย่างหนักอยู่ ๒-๓ วัน
ก็ไม่ปรากฏผลว่าจะเป็นเช่นเดิมแต่อย่าง
ใด จึงได้ขึ้นกราบเรียนถามท่านอาจารย์
อีกครั้งหนึ่ง ท่านเลยขนานเอาเสียอย่าง
หนักว่า

“มันจะเป็นบ้านะท่าน ผมไม่ได้
สอนให้คนเป็นบ้า มันเป็นมันก็เป็นหน
เดียวเท่านั้น ผมก็เป็นหนเดียวเท่านั้น
แหละ ผมไม่เห็นเป็นบ้า นี่มาเป็นบ้าอะไร
อีก ไม่ได้สอนคนให้เป็นบ้านี่นะ

มันเป็นแล้วก็ผ่านไปแล้วไปยุ่งกับ
มันทำไม พิจารณาในหลักปัจจุบันนี้ มัน
จะเป็นอะไรก็ให้เป็น ขึ้นในหลักปัจจุบัน
ท่านรู้นั้น ท่านรู้ในหลักปัจจุบันใช่ไหม
นี่ไปคว้าหาที่ไหนอีก”

การพิจารณาอริยสัจ

กล่าวโดยสรุปถึงวิธีการพิจารณา
อริยสัจ ท่านกล่าวไว้ ดังนี้

“...ปัญญานี้มีหลายชั้น ตั้งแต่ชั้น
อสุภะอสุภัง ไปโดยลำดับจนกระทั่งถึง
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งหมดหยาบ
ส่วนกลางส่วนละเอียด ปัญญาจะเดิน
ตลอดทั่วถึงไปหมด เช่น **รูปขันธ์** ที่เห็น
ว่าเป็นของสวยงามน่ารักใคร่ชอบใจว่า

กำหนดยินดี นี่เป็นความสำคัญของกิเลสที่
เสื่อมสอมาแต่กาลไหนๆ ทำสัตว์โลกให้
ตื่นให้หลงอยู่ไม่มีวันอิมพอ...

ปัญญาจึงต้องสอดแทรกเข้าไป
ตรงนั้น แก่ความที่ว่าสวยงาม มันสวยงาม
ยังไง ดูให้เห็น... แต่เวลาพิจารณาเข้าไป
ที่ไหนๆ ที่ว่าสวยงาม ไม่มีปรากฏ มีแต่
อสุภะอสุภังเต็มเนื้อเต็มตัว ทำไมจะทน
ต่อความจริงได้ ต้องยอมรับว่าหากความ
สวยงามไม่มีใน **สกนธ์กาย** นี้...

เมื่อเลื่อนจากรูปขั้นนี้ไปแล้วมัก
จะพิจารณาเป็น **ไตรลักษณ์** เพราะสิ่ง
เหล่านั้นไม่เกี่ยวกับเรื่อง **สุภะ-อสุภะ** ซึ่งมี
เฉพาะเรื่องของกายนี้เท่านั้น ที่สำคัญมัน
หมายไปต่างๆ จึงต้องแก่ความสำคัญมัน
หมายว่าเป็นของสวยงามนั้น ด้วยการ
พิจารณาอสุภะอสุภัง

พอขั้นนี้สมบุรณ์ภายในจิตใจคือ
ประจักษ์กับปัญญาอย่างชัดเจนแล้ว ย่อม
ปล่อยวางทั้งสุภะคือความสำคัญว่าสวย
ว่างามด้วย ทั้งอสุภะที่สำคัญว่าไม่สวยไม่
งามด้วย ไม่สนใจไม่ยึดในเงื่อนไขใดเงื่อนไข
หนึ่ง พอตว์ในการพิจารณาแล้วผ่านไปใ
ท่ามกลางแห่งความพอดีของตัวเองนั้น
ท่านเรียกว่า ปัญญา ผ่านไปนั้นแล้วไป
พิจารณาอะไร ก็เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ นั้นขั้นนี้ละเอียด... เรียกว่า
นามขั้นนี้

นามขั้นนี้ นี้พิจารณาด้วยไตร
ลักษณ์ คือ อนิจจัง ก็ตาม ทุกขัง ก็ตาม
อนัตตา ก็ตาม ขอให้มีความถนัดชัดภายใน

ในจิตใจ ถนัดใจ แน่ใจในอาการใด ชอบใน
อนิจจังก็ดี ในทุกขังก็ดี ในอนัตตาก็ดี พิจาร
ณานั้นส่วนใดส่วนหนึ่งได้ หากวิ่งถึงกัน
หมด

เพราะธรรมเหล่านี้เกี่ยวโยงกัน
นี้เรียกว่า ปัญญา หยั่งทราบตามความ
เป็นจริงในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้แล้ว ย่อม
ปล่อยวางเช่นเดียวกันกับรูป คือรูปกาย
ของเรา นี้ แล้วก็ เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ ทั้งห้านี้ เป็นอาการอันหนึ่งของ
จิตเท่านั้น ไม่ใช่จิต

นักภาวนาจะทราบเองโดยไม่ต้อง
สงสัย... นี้ทราบได้อย่างชัดเจนและปล่อย
วางได้ตามเป็นจริง ลงได้ตามเป็นจริง
ของมัน..."

